

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نیاښد تن من مباد بدین بوم ویر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Literary-Cultural

ادبی - فرهنگی

یادداشت پورتال:

خیلی مسروریم که بعد از غیابت نسبتاً طولانی، باز هم نوشته ای از همکار گرانقدر خود و یکی از دانشمندان صاحب نظر افغان، جناب جان محمد، را در عرصه "زبان دری" بدست آوردیم، آن هم از قلب و چشم و چراغ وطن عزیز ما، حضرت کابل. مقالات جناب ایشان و ابرازات نظری که در مورد رشحات قلم یکی از مؤسسان محترم پورتال "افغانستان آزاد - آزاد افغانستان"، جناب دیلوم انجنیر خلیل الله معروفی، در زمینه زبان دری میفرمایند، باعث غنای محتویات ادبی و علمی پورتال است.

گرچه پورتال شیوه خاص املائی را در حصة مقالات مورد نشر عملی مینماید، اما استثناء مقاله جناب جان محمد را به شکلی که روش مخصوص خودشان ایجاد میکند، یعنی بدون کوچکترین دستکاری، به چاپ میرساند. آرزومندیم که نویسنده توانا و همکار ارجمند پورتال، جناب جان محمد، ما را با ارسال نوشته هایشان همیشه شاد و سرفراز بگردانند و بعد ازین عدم حضور خود را تا این حد محسوس نسازند. موفق و به سلامت باشید و برحذر از ناملایمات روزگار!

اداره پورتال AA-AA

۲۸ می ۲۰۱۰

نویسنده: جان محمد
دارالامان، شهر کابل
ششم جوزا، ۱۳۸۹

چرا "کرزای"؟

سالیان زیادی میشود که نوشته های پر محتوا و آموزنده آقای خلیل الله معروفی را در ارتباط به زبان دری و طرز نگارش آن هم به صورت چاپی و هم به صورت الکترونیک روی صفحات مختلف اینترنتی میخوانم و سودهای بیشماری از آنها برده و میبرم. یک سال و چند ماه قبل هم یکی دو تبصره پی داشتم پیرامون نوشته های آن جناب که خوشبختانه در ویبسایت "افغانستان آزاد- آزاد افغانستان" به نشر رسید و پاسخها و تبصره هایی هم از سوی محترم معروفی در پی داشت. متأسفانه، مصروفیتهای روزانه برایم مجال نداد تا به بحث پیرامون املای زبان دری با آقای معروفی ادامه بدهم. اما با وجود این، سلسله مقالات شان را همیشه با دلگرمی خوانده و از آنها سود برده ام.

اخیراً، آقای معروفی در مقاله منتشره شان در صفحه اینترنتی "افغانستان آزاد - آزاد افغانستان" تحت عنوان "شرح و تحلیل چند لغت قدیم و جدید - بخش اول" باز هم تبصره پی داشتند پیرا مون طرز تلفظ کلمه "کرزی" توسط برادران ایرانی ما. در نوشته شان، آقای معروفی چنین مینویسند: «گله دوستانه ولی گزنده ای را متوجه برادران ایرانی خود میسازیم، که "کرزی" را "کرزای" ساخته اند و این تحریفی نیست، که از یکی دو نفر ایرانی سر بزند، چون تجربه نشان میدهد، که نود و نه در صد

ایرانیان "کرزی" را "کرزای" تلفظ کرده و همینطور مینویسند. ایشان اسمای مشابه دیگری را نیز به همین ترتیب تحریف میکنند. وقتی که میبینیم، چنین کاری در بین ایرانیان عمومیت دارد، باید در جست و جوی علت برآمده و بررسی کنیم که چه چیزی عامل چنین "تحریف همگانی" میگردد؟؟؟ امید است که هموطنان عزیزم و نیز برادران ایرانی ما بر موضوع روشنی بیندازند و جواب این سؤال ساده را بدهند.»

محترم معروفي به نکتۀ جالبی اشاره فرموده اند. راستی هم چرا فارسی زبانان "کرزی" را "کرزای" تلفظ میکنند و یا هم، به گفته آقای معروفي، "غفورزی"، "زلمی" و "عمرزی" را بالترتیب "غفورزای"، "زلمای" و "عمرزای" میخوانند؟

به نظر من، علت در ساختار صوتی و هجایی زبان فارسی نهفته است. خواننده گان این سطور حتماً میدانند که هر زبان دارای عده یی از قواعد و ساختارهای صوتی (همچنان لغوی و نحوی) مختص به خود است. زبانهای دری و فارسی هم، مانند هر زبان دیگر، از این امر مستثنی نیستند. با وجودی که زبانهای دری و فارسی از لحاظ ساختار صوتی از بسا جهات باهم مشابه اند، اما تفاوتهایی هم میان این دو وجود دارد که یکی از اینها باعث میشود که ما دری زبانان بتوانیم "کرزی" را به صورت کرزی /karzay/ تلفظ کنیم، اما فارسی زبانان، با پیروی از قواعد و ساختار نظام صوتی شان، آن را به صورت کرزای /karzaay/ بگویند.

اگر کمی مشخصتر به موضوع بپردازیم، گوینده گان هر زبان از اصوات موجود در زبان شان هجاها را میسازند. هجاها میتوانند متشکل از یک صوت باشند و یا دو یا بیشتر از آن، مانند، او /u/ (ضمیر مفرد برای شخص سوم) متشکل از یک صوت، ما /maa/ (ضمیر جمع برای شخص اول) متشکل از دو صوت و پنج /panj/ (عدد) متشکل از چهار صوت. هم در زبان دری و هم در زبان فارسی، ساختار هر هجا تابع یک سلسله قواعد نظام صوتی این زبانها میباشد. به عبارۀ دیگر، گوینده گان زبان دری و فارسی اصوات را مطابق به میل شان انتخاب ننموده از آنها هجا نمیسازند، بل آنها مطابق به قواعد نظام صوتی زبان خویش هجاها را تشکیل میدهند.

بر اساس قواعد حاکم بر نظامهای صوتی زبانهای دری و فارسی، هجاها در این زبانها میتوانند با یک مصوت vowel یا هم با یک صامت consonant بیاغازند، اما هیچ هجایی نمیتواند بیشتر از یک صامت در شروع خود داشته باشد. هرگاه خواننده گان این سطور تمام کلمات موجود در زبان دری یا فارسی را از نظر بگذرانند، هیچ کلمه یی را نخواهند یافت که هجا یا هجاهایش با بیشتر از یک صامت آغاز یابد. این موضوع تقریباً در تمام گرامرهای زبانهای دری و فارسی توضیح شده است که خواننده گان محترم میتوانند برای دریافت معلومات بیشتر به آنها رجوع کنند. چون این یکی از قواعد حاکم بر ساختار هجاها در زبانهای دری و فارسی است، گوینده گان هر دو زبان هنگام کاربرد زبان شان این اصل را مراعات میکنند. برای مصداق این گفته ما، مثالی میآورم از کلمات دخیل در زبان دری. طوری که میدانیم، یک تعداد کلمات از زبانهای انگلیسی و پشتو وارد زبان دری شده اند که هجاهای اول آنها با بیشتر از دو صامت میآغازند. چون شروع هجای نخست در این کلمات دارای ساختاری است که با قواعد حاکم بر هجا سازی در زبان دری سازگار نیست، دری زبانان مجبور میشوند با استفاده از ستراتیژیهای مختلف (و یا به گفته بعضیها ستراتیژیها)، این نوع هجاها را با قواعد نظام صوتی شان سازگار سازند. به طور مثال، هجاهای اول کلمات انگلیسی، مانند، /stadium/، /sport/، /cream/ و /ski/ هر یک با دو صامت آغاز میشوند. طوری که گفتیم، چون نظام صوتی زبان دری اجازه نمیدهد هجاها با بیشتر از یک صامت بیاغازند، دری زبانان مجبور میشوند یک مصوت را یا در شروع و یا هم در وسط دو صامت بیفزایند و هجاهای جدیدی را، که با نظام صوتی زبان شان

سازگاری دارند، بسازند. دری زبانان کلمات فوق را بالترتیب چون استدیوم /es-ted-yoom/، سپورت /se-port/، کریم /ke-reem/، و اِسکی /es-kee/ یا سِکی /se-kee/ تلفظ میکنند.

طوری که میبینیم، صورتهای جدید کلمات انگلیسی و طرز تلفظ آنها کاملاً با نظام صوتی زبان دری سازگاری دارند. عین پروسه فوق بر کلمات دخیل از زبان پشتو هم تطبیق میشود. مثلاً، گوینده گان زبان دری اسمای خاص پشتو، مانند، سپوژمی /spozh-may/، ستوری /sto-ray/، زمری /zma-ray/ و اسپین بولدک /speen bol-dak/ را، که هجای نخست هر یک از آنها با دو صامت میآغازد، بالترتیب اِسپوژمی /es-pozh-may/، اِستوری /es-to-ray/، اِزمَری /ez-ma-ray/ و اِسپین بولدک /es-peen bol-dak/ تلفظ میکنند تا از قواعد حاکم بر ساختار هجاها در زبان شان پیروی کرده باشند.

برمیگردیم به اصل موضوع که همانا طرز تلفظ کلمه "کرزی" و کلمات شبیه به آن توسط فارسی زبانان است. طوری که در فوق یادآور شدیم، علت این که فارسی زبانان کرزی /kar-zay/ را کرزای /kar-zaay/ تلفظ میکنند، اینست که آنها، مانند دری زبانان، کلماتی را که وارد زبان شان میشوند، مطابق به قواعد حاکم بر نظام صوتی شان تلفظ میکنند. یکی از فرقهایی که میان زبانهای دری و فارسی موجود است اینست که در زبان دری هجاها میتوانند با ترکیب /ay/ پایان یابند، مانند، می /may/، وی /way/، فیر /fayr/، شیطان /shay-taan/، لایلا /lay-laa/، میدان /may-daan/، ویران /way-raan/، پیدا /pay-daa/ و غیره. عده یی از این کلمات که عربی الاصل اند، در عربی هم با ترکیب /ay/ تلفظ میشوند. اما برخلاف، در زبان فارسی، قواعد حاکم بر ساختار هجاها اجازه نمیدهد هجاها با ترکیب /ay/ به پایان برسند. بناءً، گوینده گان این زبان این کلمات را با ترکیب /ey/ بالترتیب چنین تلفظ میکنند: می /mey/، وی /vey/، فیر /feyr/، شیطان /shey-taan/ یا شیطون /shey-toon/، لایلا /ley-laa/، میدان /mey-daan/، ویران /vey-raan/ یا ویرون /vey-roon/ و پیدا /pey-daa/.

کلمات کرزی، زلمی، غفورزی، و عمرزی هم از جمله کلماتی اند که، مانند کلمات فوق، با ترکیب /ay/ به پایان میرسند. چون ساختار هجایی زبان فارسی اجازه نمیدهد هجاها با ترکیب /ay/ به پایان برسند، گوینده گان این زبان مجبور اند تا، مانند کلمات فوق، این ترکیب را به /ey/ تبدیل کنند. اما تبدیل ترکیب /ay/ به /ey/ مشکل دیگری را به وجود میآورد و آن این که تلفظ این کلمات به شکل کرزی /kar-zey/، زلمی /zal-mey/، غفورزی /gha-foor-zey/، و عمرزی /o-mar-zey/ با تلفظ آنها در دری یا پشتو بسیار تفاوت پیدا میکند، حتی تا حدی که میتواند به سوء تفاهم میان گوینده و شنونده بیانجامد. بناءً، فارسی زبانان از یک ستراتیژی دیگر لسانی استفاده میکنند. یعنی به جای تبدیل ترکیب /ay/ به /ey/، آنها آن را به /aay/ تبدیل کرده و کلمات مورد نظر را به صورت کرزای، زلمای، غفورزای، و عمرزای تلفظ میکنند. به این گونه، فارسی زبانها از یک سو از قواعد حاکم بر هجاسازی در زبان فارسی پیروی میکنند، از سوی دیگر کلمات مورد نظر را تا حد امکان به شکلی که در زبانهای دری و پشتو تلفظ میشوند، تلفظ مینمایند.

ایمیل: janmohd@att.net